

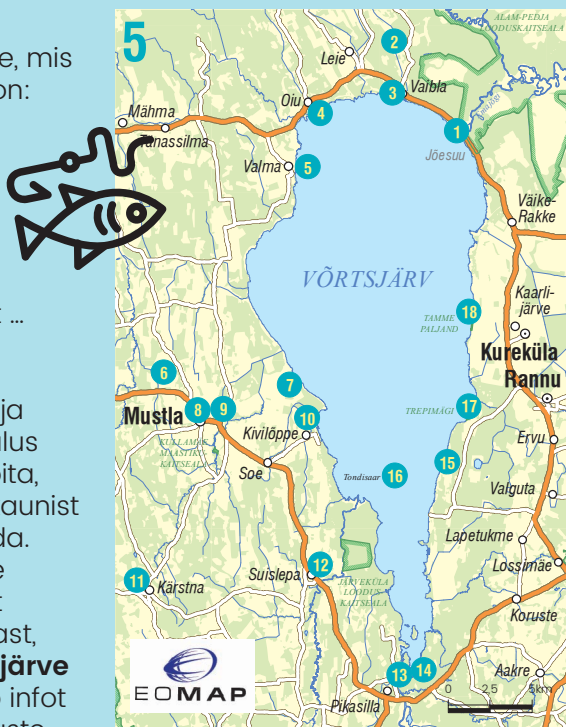
Võrtsjärv

Saladuslik ja majesteetlik Võrtsjärv on Eesti suurim siseveekogu (pindala 270km²), mis tegelikkuses kujutab endast hiigelsuurt angerjakasvatust. Atlandi ookeani hoovustega Sargasso merest Inglismaa rannikuni kantud klaasangerjad on teinud hiigelsuure õhuteekonna ja elavad edasist elu Võrtsjärve vees. Võrtsjärve koguvad vett 18 jõge. Ühendus Peipsi järve ja Venemaa suurte jõgedega tagab Võrtsjärve kalarikkuse – kokku on siin kindlaks tehtud üle 30 kalaliigi. Veekogu ka oluline lindude rändetee ja seega hea paik linnuvaatluseks. Järve looduse kaitseks on loodud Natura 2000 võrgustikku kuuluv Võrtsjärve hoiuala, mis ulatub järveäärsete luhtade- ja tehismärgaladeni – poldriteni.

1. Emajõe ja Võrtsjärve ühinemiskoht on küllap see, mis lastelaulust kõigile tuttav on:

Uhti, uhti, uhkesti,
Viisk läks Tartust Viljandi
kaasas Põis ja Õlekõrs,
Õlekõrs kui sääseõrs.
Ei saa üle Emajõest,
hüva nõu nüüd kallis tõest ...

Emajõest saab siinkohal ikka üle küll, aga kui aega ja tahtmist, siis on siin võimalus ka hetkeks teelt kõrvale sõita, pikniku pidada või lihtsal kaunist vaadet Võrtsjärvele nautida. Rannu-Jõesuu puhkealale on ehitatud ökoloogilistest materjalidest (puit, puitlaast, savi, põhk) hoone – **Võrtsjärve külastuskeskus**. Siit saab infot puhke- ja majutusvõimaluste kohta Võrtsjärve ümbruses, tellida kalepurjekasõite Võrtsjärvel, erinevaid töötubasid ning osta kohalike käsitöömeistrite poolt valmistatud suveniire. Külastuskeskuse lähedal on 15 meetri kõrgune vaatetorn ja ujumiskoht. Ümber Võrtsjärve on märgistatud 140 km pikkune jalgrattarada.

36

2. Viljandi poole sõites näitab teeviit paremale: Meleski 3 km. 1792. aastal ehitatud Meleski klaasivabrik oli Tsaarivenemaal suuruselt teine ja Baltikumi suurim klaasimanufaktuur. Meleskis valmistatud peeglid jõudsid koguni tsaari paleesse. **Ville Drevingi väike muuseum-kogu** sisaldab praegu üle 1000 eksponaadi kohapeal valmistatud klaastoodetest ja vabrikuga seotud esemetest. Külastamine ette tellimisel.

Tel +372 5648 9406

3. **Vaibla** kandis on suveajal mõistlik teha üks rannapeatus ja minna suplema või lihtsalt Võrtsjärvele pilk visata.

4. **Oiu** on 1599.a. esmamainitud vana kaluriküla, kus asub hästi säilinud endine Oiu meierei. Ajalooline sadamakoht on taastatud, sealt avaneb kena vaade Tännassilma jõe ja Oiu luhale. **Oiu Sadam** pakub etteatamisel võimalusi kanuumatkadeks ja paadirendiks. Lähedale jääb matkarada.

www.oiusadam.ee | Tel +372 5349 2707

5. Teateid **Valma** külast (Walmabe) on juba aastast 1584. Kindlaks on tehtud kiviaegne asulakoht (III a.t. e.m.a.), kus haudadest leiti vanimaid antropoloogilisi materjale Võrtsjärve ümbruse elanike kohta. Valma sadam on suuremaid järvel, vajalikul määral süvendatud, juurdekuuluvate hoonetega ning spetsialiseerunud kalasadamaks, sadamast väljuvad Võrtsjärvele huvireisid kalepurjekal. Kalepurjekas on oma nime saanud vanasti mööda järve põhja traidlimiseks kasutatud suuresilmalise võrgu ehk kale järgi. Valma lähedal on supelrand. Hubasesse palkmajja Valma külas on rajatud infopunkt - järve ja piirkonda tutvustavate infoteenuste pakkumiseks. Vanaaegse kaluriküla elu ja tavade tutvustamiseks on avatud kalurituba koos varjualusega, vanade kaluripaate ja kalapüügiriistade eksponeerimiseks.

Valma seikluspargis saab etteatamisel turnida ronimisseinal ja takistusradadel, uurida ümbrust 24 m kõrgusest tornist ja laskuda 1,5 km maa ja taeva vahel.

www.valma.ee | Tel +372 50 36 906

6. **Lusika talu** terviserajad ja riituseplatsid on külastajale avatud etteatamisel.

lusikatalu.pri.ee | Tel +372 505 2697

7. Tarvastu poldri näol on tegemist poldritammiga, mis piirneb ühelt poolt paarikümne aasta eest rajatud heinamaade ja kogujakanalitega ning teiselt poolt Võrtsjärvega. Puhkeala kaguossa Tarvastu jõe suudmesse on rajatud sadamakanal, mis võimaldab paatide ja väiksemate laevade randumist ning loob suurepärased tingimused purjespordiga tegelejatele. Puhkealale on püstitatud vaatetorn.
8. Kunagise **Mustla** piimatööstuse korstna ehk nüüdse **Mulgi Majaka** tipus lehvib 28 meetri kõrgusel Eesti lipp, mis on Pika Hermannii ja Suure Munamäe vaatetorni järel kolmas nii kõrgel lehviv sinimustvalge lipp Eestimaal. Asula keskel on vahva **Võrtsjärve-kujuga purskkaev**.
9. **Tarvastu** olulisemaid vaatamisväärsusi on kindlasti **Peetri kirik**. Praeguse kiriku vanemad osad pärinevad arvatavasti 14. sajandist. Tollane kirik koosnes ruudukujulise põhiplaaniga pikihoonest ning kooriruumist, millest on näha keskaegsete altarite juurde kuulunud nišid koori idaseinas ja pikihoones kirdenurgas. Sõdades kannatanud kirik sai uue ilme 1771. a. meister Johann Christoph Knauti käe all. 1892. a. pikselöögist süttinud kiriku taastamistööd algasid 1893, sama aasta detsembris pühitseti taasvalminud kirik. Projekteerijaks ja ehitusmeistriks oli Põltsamaa kooliõpetaja Gustav Heinrich Beermann. Altarimaal "Kolgata" – Theodor Thieme, 1859. Orel – August Terkmann. Kirikust üle tee Tarvastu paisjärve ääres on puuskulptuurid „Õnnelik mulgi pere“.
- Tarvastu mõis oli omal ajal kuulnud siin toodetud piirituse poolest, mida talvel hobustega ka Riiga veeti. Mõisa peahoone on hävinud, kunagised kõrvalhooned on aga suuremad kogu Eestis. Paremini on püsima jäänud 1842. a. valminud kogukas ait, kus mõisaajal hoiti nii vilja kui viina ja mille katusel on praegugi alles paruni nimetähtedega viltu vajunud tuulelipp aastaarvuga 1842. Mõisa jagamisel pärast 1920. a. olevat viimane mõisnik Karl von Mensenkampff saanud endale asunikutüki otse mõisa südames ja elanud kuni sõja alguseni Tarvastus.
- Tarvastu** Metsaparki jäävad **ordulinnuse varemed** ja **kabel**, mis on Mensenkampffide suguvõsa matmispaik. Tarvastu kuulus rippisild, mis mõisaproua jalavaeva perekonna hauakambri juurde olevat kergendanud, kingiti aga mõisniku poolt 1931. a. Viljandi linnale.
10. **Kivilõppe** kandis on kaitse all **kaks suurt rändrahu**: ühe visanud siia Tarturannast Kalevipoeg, teise Vanapagan. Kalevipoja kivi kõrgus on 3 m, ümbermõõt 15,8 m. Kivilõppel asub Võrtsjärve

Kalakaitsekordon ja kaks sadamakohta. Keskkonnainspektsiooni hallatav Kivilõppe sadam suudab vastu võtta suuremaid laevu; vallale kuuluvat Ivanovi kanalit kasutavad harrastuskalurid ja jahiomaniikud.

35

11. Varem Helme mõisa osa olnud Kärstnast tehti omaette valdus 1678. Mõisa härrastemaja ehitamise aega ei ole teada, kuid ehituse stiili järgi võib see olla 18. saj. keskpaik. Oma praeguse ilme sai Kärstna mõisasüda 20. saj. alguses. Härrastemaja eest lääne suunas saab alguse tammeallee, mis viib ühe kauneima klassitsistliku kunstiteoseni, mis Eestist leida – Kindral Reinhold von Anrepi mälestusmärgini Kärstna Kabelimäel – hiigelsuurel kivirahnul puhkab malmist lõvi, kohevalakaline pea käppadel (modelleerinud saksa skulptor Christian Daniel Rauch). Austerlizi lahingust kindralleitnandina väljunud ja 1807. a. langenud isale lasi selle 1844.a. püstitada Anrepi poeg kindralleitnant Joseph von Anrep.
Tel +372 526 2901

12. Uue-Suislepa mõis tekkis pärast seda, kui Tsaar Paul I jagas kroonu valduse Suislepas kahte ossa. Suurema osa sellest sai endale tsaari soosik krahv Ernst Reinhold Mengeden, valduse hilisem omanik oli Karl Gustav von Krüdener. Mõisasüdamete ehitamise kõrgajaks kujunes 19. saj. algus. Mõisa viljapuu aed sai kuulsaks Suislepa õunasordi järgi. Kohta, kus kasvas selle sordi tüvepuu, märgib praegu mälestuskivi. Hetkel asub peahoones kool. Kooli lähedal on Urka mälestuskivi, mis meenutab Suurt Näljaaega Suislepas 1695–1697.
www.suislepa.ee | Tel +372 525 4160

13. Pikasilla on vana teedesõlm, sillakoht ja kõrtsikoht. Varem ületati Väike-Emajõe parvega. Asula ja sild hävitati II Maailmasõjas. Septembris 1944 peeti Väike-Emajõel väga veriseid lahinguid siin kindlustunud Saksa vägede ja pealetungiva Punaarmee vahel. Maantee ääres asub langenute vennashaud ning obelisk. Suure maastikulise väärtusega on Pikasilla pedastik – nii puude koosluse kui ka kaunite vaadete poolest Väike-Emajõe ja Vooremäele. Kohalik rahvas kutsub kohta Pikasilla paluks, üht metsasihti ka Õhkamise alleeks. Esimese Eesti Vabariigi ajal plaaniti sinna koguni sanatooriumi ehitada.

14. Vooremägi. Muistne linnamägi Võrtsjärve kaldal oli kasutusel II aastatuhandel. Moreenkünka kõrgus on 10–11 m, pikkus 44 m, laius

34 m. Linnuse asukoht oli suure strateegilise tähtsusega ja ümbrus tihedalt asustatud. Rahvasuu kõneleb Vooremäe põues peituvatest käikudest ja keldritest.

- 15.** Vehendi külas asuvas Limnoloogiakeskuses asub **Järvemuuseum** – Võrtsjärve idapoolne värav. Järvemuuseumis on rajamisel vee-elustiku ekspositsioon. Kompleksis järvmuuseumiga on välja ehitatud konverentsisaal loengute ja seminaride läbiviimiseks, külastajaid teenindav kohvik ja infopunkt.
kalala.emu.ee/kalala | Tel +372 522 9570
- 16. Tondisaar.** Vähem kui poolehektarine saareke ulatub mõne meetri üle Võrtsjärve pinna. Saar võib olla jäänuk suuremast pinnavormist, seda ümbritseb roogu kasvanud madalik ja mitu kivivaret. Tondisaar on pakkunud varju üksinduseotsijaile. Rajatud on puhkekoht lõkkeplatsi ja grillimisvõimalusega. Retki purjekaga Tondisaarele pakub Waide motell Käo külast.
- 17. Trepimägi** on kaunimaid ja populaarsemaid puhkepaiku Võrtsjärve idakaldal. Siin asub rändrahn Neitsikivi. Rand on kohane suplemiseks. Põline Vehendi küla on vanimaid Rannu kihelkonnas, siinkandis hariti põldu vähemalt 2500 aastat tagasi.
- 18. Tamme paljand.** Looduskaitse alla kuuluv 200 m pikkune ja kuni 8 m kõrgune keskdevoni liivakivi paljand sai väljasurnud rüükalade leiukohana kuulsaks juba 19. sajandil. Paljandi serva mööda kulgeb paarikilomeetrine matkarada, rajatud on trepid ja piknikukohad.